

ارزیابی میزان اثربخیری مشارکت شهروندان از کیفیت زندگی در امور شهری

(مورد پژوهی: شهر نیریز)

محمدرضا رضایی¹، زهرا آسیابانی²

تاریخ وصول: 1396/01/25، تاریخ تایید: 1397/07/08

چکیده

امروزه کیفیت زندگی به عنوان عالی ترین مرتبه اهداف اجتماعی- اقتصادی کشورها و به عنوان کلید طلایی مشارکت شهروندان، جهت برنامه ریزی صحیح و کارآمد برای بهبود و افزایش رفاه شهروندان، در دو بعد عینی و ذهنی مورد سنجش و ارزیابی قرار می گیرد. پژوهش حاضر می کوشد از نظر هدف با رویکرد کاربردی با روش توصیفی از نوع پیمایشی به ارزیابی میزان اثربخیری مشارکت شهروندان از کیفیت زندگی به بررسی این موضوع در شهر نیریز بپردازد. جامعه آماری کلیه سرپرستان خانوار شهر "نیریز" در استان فارس می باشد که با بهره گیری از فرمول کوکران تعداد 321 نفر به عنوان نمونه انتخاب و به صورت خوشه ای بین سیزده محله در شهر توزیع شده است. روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات متخصصان و پایایی آن با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ (کیفیت 80/ و مشارکت 84/). تعیین شده است. جهت تحلیل داده ها از آزمون های آماری در نرم افزارهای SPSS و AMOS استفاده شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می دهد که در میان شاخص های مورد سنجش، شاخص رضایتمندی زندگی خانوادگی با میانگین (3/75) و سلامت با میانگین (3/16) بالاترین میزان رضایتمندی و شاخص اقتصادی با میانگین (2/56) پایین ترین میزان رضایتمندی از کیفیت زندگی را به خود اختصاص داده است. همچنین در زمینه مشارکت هم بیشترین مشارکت شهروندان مربوط به شاخص سیاسی با میانگین (3/06) و کمترین میزان مشارکت مربوط به شاخص ذهنی - معنوی با میانگین (2/34) است. نتایج آزمون تحلیل همبستگی نیز نشان داد که افزایش کیفیت زندگی می تواند به افزایش مشارکت شهروندان در امور شهری منجر شود و بین این دو رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج رگرسیون مبین این مطلب است که شاخص زندگی خانوادگی با (0/20) و شاخص اقتصادی با (0/13) بیشترین تأثیر را بر مشارکت دارند و مشارکت از طریق ابعاد کیفیت پیش بینی می شود و این ترتیب که مجموعه ابعاد کیفیت 07% از واریانس مشارکت را پیش بینی می کنند. بر این اساس می توان بیان نمود که کیفیت زندگی پیش بینی کننده مثبت و معنادار مشارکت می باشد.

کلیدواژگان: کیفیت زندگی، شاخص ذهنی، شاخص عینی، مشارکت، شهر نیریز.

این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد با موضوع ارزیابی کیفیت زندگی شهری و تأثیر آن بر مشارکت شهروندان در امور شهری نیریز در گروه جغرافیا دانشگاه یزد است.

1- دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه یزد. نویسنده مسئول: rezaei58@gmail.com

2- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه یزد، یزد. zahra.asiabani94@gmail.com

مقدمه

کیفیت زندگی مفهومی جهت تعیین رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی تعریف می‌شود (قالیباف و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۳). میان‌رشته‌ای، گسترده‌گی، پیچیدگی و چندبعدی بودن این موضوع باعث شده در رشته‌های گوناگونی از جمله شهرسازی، جغرافیا، جامعه‌شناسی، اقتصاد، روانشناسی، علوم سیاسی، بازاریابی، مدیریت مورد استفاده قرار گیرد و دارای مفهوم و معانی متفاوتی باشد، به طوری که در نزد اقتصاددانان کیفیت زندگی اساساً پیامدهای رشد اقتصادی در نظر گرفته می‌شود؛ در حالی که در نزد جامعه‌شناسان، این مفهوم نیازهای اساسی، انسجام اجتماعی، نوع دوستی و از خودگذشتگی در میان جماعات در برمی‌گیرد (فیلیپس ۲۰۰۶: ۲۷۶). این مفهوم نشان‌دهنده ویژگی‌های کلی اقتصادی، اجتماعی، کالبدی مناطق است به‌عنوان ابزاری برای تدوین استراتژی‌های برنامه‌ریزی مورد استفاده قرار می‌گیرد (لی، ۲۰۰۸: ۱۲۰۷). نگاه کالبدی-کارکردی برنامه‌ریزها به ابعاد و جنبه‌های مختلف زندگی در گذشته سبب شد که از اواخر دهه ۱۹۶۰، تحت تأثیر نیازها و آگاهی‌های جدید، مفاهیم اجتماعی نوین مثل رفاه اجتماعی، کیفیت زندگی و عدالت اجتماعی در قلمرو برنامه‌ریزی و توسعه‌ی عمومی مطرح شود (مهدی زاده و همکاران، ۱۳۸۵: ۳۰). از آن زمان به بعد بر این اساس، هدف غایی و نهایی تمامی نظریه‌ها و جنبش‌ها، عالمان و سیاستمداران در حوزه مسائل شهری معطوف به بهبود کیفیت زندگی شهروندان شده است (حسینی و باقریان، ۱۳۹۳: ۵۶). کشور ایران به‌عنوان یک کشور در حال توسعه، نسبت رشد شهرنشینی به‌مراتب بالاتر از میانگین آسیا است به‌گونه‌ای که طبق آمار سال ۱۳۹۰، جمعیت شهرنشین کشور به ۷۱/۴٪ جمعیت و تعداد نقاط شهری به ۱۳۳۱ نقطه شهری افزایش یافته است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۴: ۲). این روند افزایش باعث به وجود آمدن مشکلات فراوان اجتماعی-اقتصادی و زیست‌محیطی شده که پایداری و کیفیت زندگی ساکنان شهرها را به مخاطره انداخته است، از سوی دیگر فقدان سیستم سنجش و پایش کیفیت زندگی در سطوح ملی و محلی در ایران در مقایسه با مطالعات بین‌المللی سطح پایینی نشان می‌دهند، این در حالی است که در اسناد مختلف برنامه‌ای و قانونی کشور، توجه ویژه‌ای به این مقوله شده است. به طوری که در چشم‌انداز بیست‌ساله کشور به‌طور شفاف در کنار اهدافی چون دستیابی به امنیت انسانی و اجتماعی و تحقق توسعه پایدار، "ارتقاء کیفیت زندگی" را مورد توجه قرار داده است که نشانگر لزوم اهمیت توجه به ایجاد سیستم سنجش کیفیت زندگی در ایران است (آخوندی، ۱۳۸۹: ۸۹). از طرفی دیگر در دهه‌های اخیر موضوع مشارکت هم به‌عنوان عنصر حیاتی و حلقه‌ی مفقود فرایند توسعه پایدار مطرح شده که می‌تواند نقش عمده‌ای در حل بسیاری از مشکلات و مسائل شهری را بر عهده گیرد؛ بنابراین شناخت واقع‌بینانه از وضع موجود، با طراحی الگوهای مشارکت برای ایجاد زمینه‌های جلب مشارکت شهروندان، می‌تواند به‌عنوان راهی در دستیابی به نظام جامع سنجش کیفیت زندگی باشد (اسماعیل‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۲۹).

شهر نیریز به‌عنوان مرکز شهرستان نیریز در استان فارس می‌باشد. بررسی روند شهرنشینی در نیریز نشان می‌دهد که جمعیت شهرنشین طی سال‌های اخیر افزایش چشمگیری داشته است، به طوری که جمعیت این شهر از ۱۸۸۸۴ نفر در سال ۱۳۵۵ به ۵۰۲۹۱ نفر در سال ۱۳۹۰ رسیده است. این افزایش سریع جمعیت باعث افول روزافزون ابعاد مختلف کیفیت زندگی و سایر مشکلات شهری گردیده است؛ به طوری که نتایج سرشماری در سال ۱۳۹۵ از کاهش جمعیت این شهر به تعداد ۴۹۸۵۰ نفر حکایت می‌کند. از آنجاکه یکی از جنبه‌های حائز اهمیت در زمینه‌ی کاهش جمعیت این شهر عدم دسترسی عادلانه به خدمات شهری و تسهیلات لازم است که نتیجه آن مهاجرت ساکنان بومی به مرکز استان در پی داشته است. بررسی این موضوع می‌تواند با صدا درآوردن زنگ خطر بحران کیفیت در شهرهای کوچک که نتیجه آن افزایش جمعیت در کلان شهرها است، جهت جلب توجه تصمیم‌گیران، تصمیم‌سازان، مجریان و حتی شهروندان جهت شناخت مشکلات کیفیت زندگی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و روانی محیط زندگی و کالبد شهر در جهت ارائه راه‌حل‌های برنامه‌های علمی و عملی ضروری به نظر می‌رسد؛ بنابراین با توجه موارد مذکور هدف اصلی از این

پژوهش این است که در کنار سنجش وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی و مشارکت شهروندان به مقایسه ابعاد کیفیت زندگی از منظر شاخص‌های عینی و ذهنی در شهر نی‌ریز پردازد تا از این طریق به برآورد نارسایی‌ها و کمبودهای عمده در این شهر پرداخته شود و سپس رابطه کیفیت زندگی شهروندان با میزان مشارکت آنان در امور شهری مورد بررسی قرار گیرد و در نهایت با استفاده از ابعاد کیفیت زندگی به‌پیش بینی مشارکت از دیدگاه شهروندان اقدام نماید.

پیشینه پژوهش

عمر مطالعات علمی و منظم کیفیت محیط زندگی، چندان طولانی نمی‌باشد، عمر این مطالعات در جهان به نیمه‌ی دوم قرن بیستم برمی‌گردد؛ که عمدتاً در کشورهای غربی صورت گرفته است و نظریه‌های آن‌ها با آن جوامع سنخیت بیشتری دارد (اندرو، سلیتون ۲۰۰۱: ۱۲۵). در جوامعی همچون ایران این نوع مطالعات جدید بوده است که توجه ویژه به این سازه و ورود آن به‌عنوان یک حوزه تحقیقاتی خاص در مطالعات علمی کشور به اوایل دهه ۱۳۷۰ بازمی‌گردد و بیشترین پژوهش‌ها در زمینه‌ی پزشکی بوده (غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۶). این موضوع در دهه ۱۳۸۰ وارد حیطه مطالعاتی جغرافیا شده است و مورد توجه محققین این رشته قرار گرفته به‌طوری‌که با ابعاد و شاخص‌ها متفاوت پژوهش‌های صورت گرفته است. در جدول زیر به برخی از تحقیقات انجام گرفته خارجی و داخلی اشاره شده است.

جدول ۱: برخی از مطالعات انجام‌شده در زمینه‌ی کیفیت زندگی (مأخذ: یافته‌های پژوهش)

محقق	روش و نتیجه کار
لی (۲۰۰۸)	در پژوهشی به سنجش ذهنی کیفیت زندگی در تایپه را پرداخته است که نتایج آن نشان می‌دهد که تأثیر اصلی رضایت‌مندی از وضعیت اجتماعی به‌واسطه رضایت‌مندی از واحد همسایگی است. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که محل زندگی، سن، تحصیلات و درآمد رضایت شهروندان را تحت تأثیر قرار می‌دهد و بیش‌تر پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که ایمنی شخصی و خدمات عمومی تأثیر بسزایی بر کیفیت زندگی آنان دارد.
مرایس و همکارش (۲۰۱۱)	به ارزیابی عملکرد ۲۶۰ شهر اروپا باهدف بهبود کیفیت زندگی شهری پرداخته‌اند نتایج تحقیقات آن‌ها گویای آن است که شاخص‌های ترکیبی کیفیت زندگی و ارزیابی کارایی دولت‌های محلی نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی خواهد داشت.
گلبرووا (۲۰۱۴)	در پژوهشی به سنجش کیفیت زندگی در شهرهای میلیونی روسیه می‌پردازد و به این نتیجه می‌رسد که از بین شهرهای روسیه، کنرا دارای بیشترین رونق اجتماعی و اوماسک دارای بیشترین رونق اقتصادی است.
مارانز (۲۰۱۵)	در مطالعه‌ای به کیفیت زندگی شهری و مطالعات پایداری محیط‌زیست می‌پردازد. وی تعاریف عملیاتی از کیفیت زندگی شهری را ارائه و پس‌از آن به‌اختصار این موضوع را در شهرستان‌هایی که در سراسر جهان در طول دهه گذشته انتخاب شده را بررسی و سپس به انواع مختلفی از اقدامات و تعدادی از مدل‌های مفهومی برای بررسی ارتباط بین شرایط عینی شهری و کیفیت زندگی اشاره می‌کند و در نهایت، به بررسی روند انجام سیاست‌های مرتبط با محیط‌زیست و پژوهش‌های رفتاری در زمینه‌ی مطالعات کیفیت زندگی شهری می‌پردازد. چنین مطالعاتی می‌تواند ابزاری در توسعه شاخص رفاه شهر باشد.
قائد رحمتی و جمشیدی (۱۳۹۲)	در پژوهشی به ارزیابی رابطه شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی در روستاهای ادغام‌شده در شهر محله-های خیرآباد و عیش‌آباد شهر یزد پرداخته و به این نتیجه رسیده است که میزان رضایت در همه ابعاد موردبررسی، کیفیت زندگی (اجتماعی، اقتصادی، محیطی و کالبدی) پایین‌تر از حد متوسط است و بین شاخص-های ذهنی و عینی کیفیت زندگی در روستاهای ادغام‌شده در شهر یزد رابطه‌ای وجود ندارد.

<p>در مقاله با عنوان ارزیابی و سنجش کیفیت زندگی و تأثیر آن بر مشارکت شهروندان در امور شهری شهر مینودشت پرداخته است که نتایج حاصل از این پژوهش نشان داده که ابعاد سلامت اجتماعی و روانی بالاتر از حد متوسط و ابعاد سلامت محیطی، جسمانی و کیفیت محیط شهری پایین‌تر از حد متوسط قرار دارند، همچنین افزایش کیفیت محیط و زندگی در شهر می‌تواند به افزایش مشارکت شهروندان در امور شهری منجر شود و بین این دو رابطه مستقیم وجود دارد.</p>	<p>خواجه شکوهی و همکاران (۱۳۹۳)</p>
<p>در مقاله‌ای با عنوان تحلیل کیفیت زندگی شهری و رابطه آن با مشارکت شهروندان در امور شهری در شهر نرده به بررسی این موضوع پرداخته است که نتایج تحقیق نشان داده که شاخص‌های سلامت روانی و ابعاد کیفیت محیط شهری در سطحی متوسط از کیفیت قرار گرفته و ابعاد سلامت اقتصادی، اجتماعی، جسمانی، محیطی در سطحی پایین‌تر از حد متوسط قرار دارد و در ادامه به این نتیجه رسیده‌اند که کیفیت محیط شهری و سلامت جسمانی تأثیرگذارترین بعد بر مشارکت شهروندان در امور شهری بوده‌اند و مجموعه کیفیت محیط زندگی و محیط شهری ابعاد اجتماعی، جسمانی، فرهنگی، محیطی و کیفیت محیط شهری در مشارکت شهروندان در امور شهری تأثیر مستقیم و غیرمستقیم داشته و بین آن‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.</p>	<p>اسماعیل‌زاده و همکاران (۱۳۹۴)</p>

در سال‌های اخیر، دستیابی به کیفیت زندگی در شهری پایدار، به مهم‌ترین هدف در عرصه استراتژی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری تبدیل شده است. بررسی نتایج پژوهش‌ها نشانگر این است که هنوز چارچوب مفهومی قابل قبول جهانی برای سنجش کیفیت زندگی و روش‌شناسی واحدی برای تعیین شاخص‌ها، قلمروها و معرف‌های کیفیت زندگی وجود ندارد و انتخاب قلمروها و معرف‌های مربوط سنجش کیفیت بر اساس اهداف مطالعه، ویژگی‌های ناحیه مورد مطالعه و داده‌های در دسترس و قضاوت‌های شخصی محقق صورت می‌گیرد؛ قابل ذکر است که سنجش کیفیت زندگی در ایران از سال ۱۳۸۸ روند رو به رشدی را نشان می‌دهد، اما با توجه به این‌که در زمینه کیفیت زندگی و رابطه آن با مشارکت شهروندان به‌جز دو مطالعه در شهرهای نرده و مینودشت تاکنون تحقیقاتی صورت نگرفته است در این پژوهش سعی شده است علاوه بر بررسی این موضوع با استفاده از ابعاد کیفیت زندگی به‌پیش بینی مشارکت پرداخته شود.

مبانی نظری تحقیق

کیفیت زندگی

کلمه کیفیت در لغت به لاتین Qual به معنی چیزی و چه و Quality به مفهوم چگونگی استخراج است و از نظر لغوی به معنای شرایط و چگونگی زندگی است. برخی آن را به‌عنوان قابلیت زیست‌محیطی یک ناحیه، برخی دیگر به‌عنوان سنج‌های برای میزان جذابیت و برخی به‌عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی، رضایتمندی تفسیر کرده‌اند (اپلی و منون، ۲۰۰۸: ۲۸۱). کیفیت زندگی مفهومی ذهنی است که آن را می‌توان ادراکات افراد از موقعیت خود در زمینه فرهنگی و ارزشی که در آن زندگی می‌کنند در ارتباط با اهداف، انتظارات و استانداردهای آن‌ها دانست (نیلسون، ۲۰۰۶: ۱۲۱). همچنین می‌تواند به‌عنوان رابطه بین ادراکات فردی و احساسات مردم با تجربه‌هایشان درون فضایی که در آن زندگی می‌کنند نیز تعریف شود (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۷). کیفیت زندگی برای نشان دادن چگونگی برآورده شدن نیازهای انسانی و نیز معیاری برای ادراک رضایت یا نارضایتی افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی در سکونتگاه‌هاست (کوکبی، ۱۳۸۴). که به‌عنوان معنای قابلیت زندگی یک مکان نیز مطرح می‌شود به عبارتی در یک جامعه شهری، کیفیت زندگی برگرفته از تجربه مشترک ساکنان شهر از محیط شهر از جنبه‌های ذهنی و عینی است که به‌نوعی هم بیانگر وضعیت افراد ساکن در یک شهر هست و سطح توانایی شهر در پاسخگویی به اهداف مورد نظر ساکنان شهر می‌باشد؛ رویکرد کیفیت زندگی شهری، تلاشی در جهت ایجاد شهر سالم و فراهم آوردن خدمات شهری

مناسب و در دسترس برای همگان در چارچوب پایداری است (رهنمایی، ۲۰۱۰: ۲۲۵). بنابراین با توجه به تعاریف ارائه شده می‌توان گفت که مفهوم کیفیت زندگی مفهومی چندبعدی و پیچیده در رابطه با شرایط و وضعیت جمعیت یک منطقه در یک مقیاس جغرافیایی خاص (روستا، شهر، کشور) که هم متکی بر شاخص‌های ذهنی یا کیفی و هم شاخص‌های عینی یا کمی باشد (کوکبی، ۱۳۸۴: ۲۳). تعدد حوزه‌های درگیر در بررسی مفهوم کیفیت زندگی باعث شده است تا هر محقق به تناسب تخصص و زمینه کاری خود به تعریف، بررسی و ارائه شاخص برای سنجش کیفیت زندگی بپردازد (حسینی و باقریان ۱۳۹۳: ۶۱-۶۰).

شاخص‌های معرف کیفیت زندگی طیف وسیعی را در برمی‌گیرند که از انواع نیازهای بشر همچون تغذیه و پوشاک گرفته تا مراقبت‌های بهداشتی، محیط اجتماعی، محیط مادی، محیط زیستی و حتی ابعاد روحی زندگی انسانی را شامل می‌شود (شین و همکاران، ۲۰۰۳). در همین ارتباط شاخص‌های نه‌گانه‌ای شامل (۱) رفاه اجتماعی (۲) بهداشت (۳) امنیت (۴) زندگی خانوادگی (۵) زندگی اجتماعی (۶) آب و هوا و جغرافیا (۷) امنیت شغلی (۸) آزادی سیاسی (۹) برابری‌های جنسیتی است به‌عنوان نمایانگر کیفیت زندگی محسوب می‌شوند (باسخا و همکاران ۱۳۸۹: ۹۹-۱۰۰). معمولاً چهار مفهوم پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی، پایداری محیطی و پایداری کالبدی ارکان اساسی کیفیت زندگی را در برمی‌گیرد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۱: ۹۷). سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی می‌تواند دارای وجوه ذهنی و عینی یا به‌صورت توأمان باشد. در واقع شاخص ذهنی، سطح رضایت ابراز شده افراد و گروه‌ها را ارزیابی می‌کند که نتیجه سنجش، درک و احساس افراد از محیط زندگی و جنبه‌های مرتبط با محیط می‌باشد (لی، ۲۰۰۸: ۲۱۵). لی معتقد است کیفیت باید ذهنی باشد و مناسب‌ترین شیوه برای کشف کیفیت زندگی، پرسیدن ادراک مردم از زندگی آنها است. وی معتقد است شاخص‌های ذهنی برای اهداف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری به شاخص‌های عینی ارجح است؛ زیرا بازخوردهای ارزشمندی را برای برنامه‌ریزان و سیاستگذاران فراهم می‌کند (لی ۲۰۰۸: ۱۲۰۸). با وجود این، شاخص‌های ذهنی پایایی کمتر و قابلیت اطمینان بیشتری دارند. یکی از دلایل پایایی کمتر گزارشات ذهنی، ناتوانی این شاخص‌ها برای نمایش وضعیت محیط زندگی مردم است (داس: ۲۰۰۸: ۲۹۸).

کیفیت زندگی عینی نمایش‌دهنده شرایط خارجی زندگی است، شرایط بیرونی زندگی را نمایش می‌دهد معمولاً محاسبات عینی کیفیت زندگی بر پایه متغیرهای قابل‌لمس بنیان نهاده می‌شود یعنی احساس و کیفیت در آن مؤثر نیست. این شاخص‌ها که قابل مشاهده و اندازه‌گیری و مفهومی کمی دارند توسط نهادهای رسمی جمع‌آوری و منتشر می‌شود؛ حساب‌های اقتصادی، بهداشت، آموزش، آلودگی شهری و سایر اطلاعات کمی نمونه‌هایی از این‌گونه اطلاعات هستند (باسخا، ۱۳۸۹: ۹۸)؛ اما واقعیت این است که شاخص‌های عینی نیز به تنهایی نمی‌تواند کیفیت زندگی واقعی را نشان دهد، زیرا در نظر گرفتن بهزیستی افراد نیز دارای اهمیت است. زیرا این شاخص‌ها دارای پایایی بالا ولی قابل اطمینان پایینی در ارزیابی بهزیستی انسان هستند (فو، ۲۰۰: ۳۴). اما رویکرد سوم تلاش می‌کند با ترکیب دو رویکرد یادشده، دید جامع‌تری در رابطه با کیفیت زندگی مطرح کند که نقطه شروع این کار را می‌توان در طبقه‌بندی فرانس (۱۹۹۲) دید. وی معتقد است که از لحاظ مفهومی، کیفیت زندگی هم عینی و هم ذهنی است ولی جنبه ذهنی آن غلبه دارد، اما توافقی عمومی در میان محققان کیفیت زندگی وجود دارد که از طریق یکپارچه کردن ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی امکان به دست آوردن تصویر کامل‌تر و مفیدتری از کیفیت زندگی در مقیاس‌های گوناگون مکانی و زمانی وجود دارد (امریگو و همکاران ۲۰۰۷). در این باره نول (۲۰۰۲) اظهار می‌کند که می‌توان بر حسب سطوح کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی، ماتریسی ۲*۲ مفهوم سازی کرد: اگر هر دو شرایط عینی و ذهنی خوب باشد، حالت بهزیستی است، در حالیکه اگر هر دو شرایط بد باشد، حالت محرومیت است؛ اگر شرایط عینی خوب اما ذهنی بد باشد، حالت ناهماهنگی و اگر شرایط عینی بد و ذهنی خوب باشد، حالت انطباق وجود دارد (رپلی، ۲۰۰۳: ۳۰).

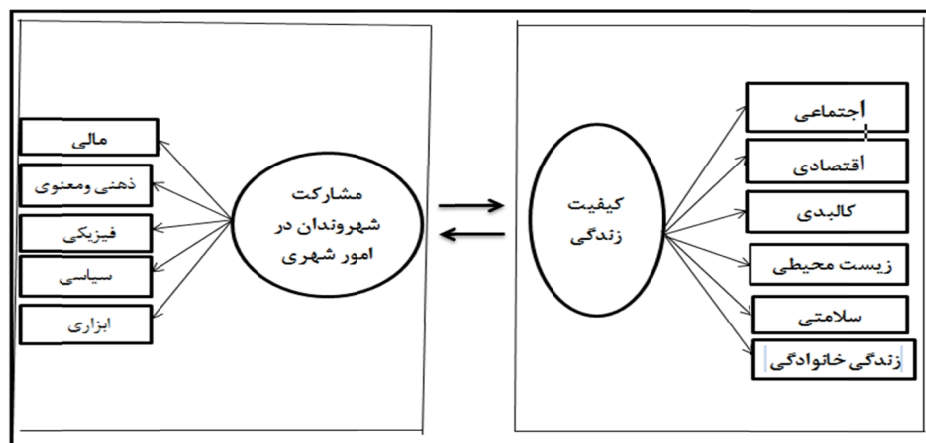
جدول ۲: حالت مختلف کیفیت زندگی با ترکیب ابعاد عینی و ذهنی (رپلی، ۲۰۰۳: ۳۰)^۱

ارزیابی ذهنی		شرایط عینی
بد	خوب	
ناهماهنگی (ثروتمند ناشاد)	بهزیستی (ثروتمند شاد)	خوب
محرومیت (فقیر ناشاد)	انطباق (فقیر شاد)	بد

مشارکت شهروندان در امور شهری

واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظوری خاص می‌باشد (میر موسوی، ۱۳۷۵: ۸۷). در تعریفی نسبتاً جامع از مشارکت آمده: مشارکت درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروهی است که آنان را برمی‌انگیزد تا برای دستیابی به هدف‌های گروهی یکدیگر را یاری دهند و در مسئولیت کار شریک شوند (طوسی، ۱۳۷۰: ۵۴). در این تعریف سه جز مهم وجود دارد: درگیر شدن، یاری‌دادن و مسئولیت‌پذیری است (علوی تبار، ۱۳۷۹: ۱۶). پیشینه پژوهش مشارکت شهروندی در عرصه‌های مختلف شهری در چارچوب جامعه مدنی سابقه طولانی دارد. از دوران یونان باستان تاکنون همواره در مکان‌های جغرافیایی به اشکال متنوع در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی انسان‌ها بروز کرده است. البته دیدگاه‌های نظری اصلی به‌منزله مفهومی مهم مشارکت و توسعه مشارکتی به معنای امروزی از دهه ۱۹۵۰ به دنبال شکست در برنامه‌ها به دلیل فقدان مشارکت‌های مردمی در برنامه‌ها زمینه ناکامی آن‌ها را فراهم کرده بود (رهنما، ۱۳۷۷: ۲۵). به دنبال خود نوعی مشارکت، تحت عنوان مشارکت شهروندان در امور شهری را به دنبال آورده و توجه مدیران شهری را برای افزایش کارایی، انسجام و رضایت شهروندان برانگیخته است (علیزاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۶۲). به طوری که امروزه توانمندسازی شهروندان در جهت پیشبرد امور شهری با تکیه بر خویش‌نمون، به‌عنوان پشتیبانی مهم برای تعیین سیاست‌ها و اهداف بلندمدت در راستای بهبود کیفیت محیط و زندگی شهروندان، مورد توجه قرار گرفته است (خواجeh شکوهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۷۶). در واقع مردم، منابع و مشارکت سه رکن اساسی توسعه پایدار را تشکیل می‌دهند که مشارکت در مقایسه با دو رکن دیگر نقش ساختاری داشته و دو عامل مردم و منابع در چارچوب آن به فعالیت مطلوب درمی‌آید، به عبارت دیگر مشارکت هم هدف توسعه و هم وسیله‌ای برای رسیدن به آن است ضمن آنکه نقش ترغیب‌کننده آن دو عامل دیگر را دارد، برآیند آن دو نیز به شمار می‌آید (شوریابی، ۱۳۸۴: ۳۴). به اعتقاد صاحب‌نظران، مشارکت موجب افزایش شایستگی و کرامت در افراد می‌گردد و قادر است با استعدادها و پتانسیل‌ها و سرمایه‌های فکری، فیزیکی و مادی بخش خصوصی و مردمی از طریق مسئله کارایی اثربخشی و بهره‌وری که از پیامدهای آن کاهش هزینه‌ها، افزایش درآمدها و بهینه‌سازی عملکردهاست را در مدیریت شهری ارتقا بخشد و زمینه پایداری شهری را فراهم آورد (ایمانی جاجرمی و دیگران، ۱۳۸۳: ۹۷). نگاهی استقرایی به الگوهای موجود مشارکت در جهان نشان می‌دهد که می‌توان این الگوها را برحسب سه معیار متفاوت طبقه‌بندی کرد: برحسب نوع مشارکت: (۱- تصمیم‌گیری ۲- تأمین هزینه مالی ۳- تأمین نیروی انسانی). برحسب زمینه مشارکت در فعالیت‌های: (۱- عمرانی ۲- محیط‌زیست ۳- تأمین ایمنی شهر ۴- نظارتی ۵- خدمات شهری ۶- رفاه اجتماعی). برحسب نوع سازمان‌دهی: (۱- تشکل‌های خودجوش و خودانگیخته، ۲- تشکل‌های رسمی و برانگیخته). البته بسته به این‌که مشارکت به‌منظور انجام کدام یک از فعالیت‌های ذکر شده صورت گیرد نیز می‌توان به طبقه‌بندی الگوهای مشارکت اقدام نمود (علوی تبار، ۱۳۷۹: ۲۸-۲۹).

با توجه به مطالعات صورت گرفته و تحقیقات انجام شده به لحاظ نظری جهت تبیین کیفیت زندگی شهری و رابطه آن با مشارکت شهروندان شاخص‌ها به صورت زیر خلاصه گردیده تا روابط بین آن‌ها بر اساس روش تجربی موردسنجش قرار گیرد. بر اساس هدف از این پژوهش سنجش میزان متغیر کیفیت زندگی به عنوان متغیر مستقل (در شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، زیست محیطی، زندگی خانوادگی و سلامت (ذهنی)) و همچنین مشارکت به عنوان متغیر وابسته برحسب نوع مشارکت و زمینه مشارکت و سازماندهی در قالب پنج شاخص (مشارکت مالی، مشارکت ذهنی-معنوی، مشارکت فیزیکی، مشارکت سیاسی، مشارکت ابزاری) شهروندان نی‌ریزی پرداخته شده است (شکل شماره ۱).

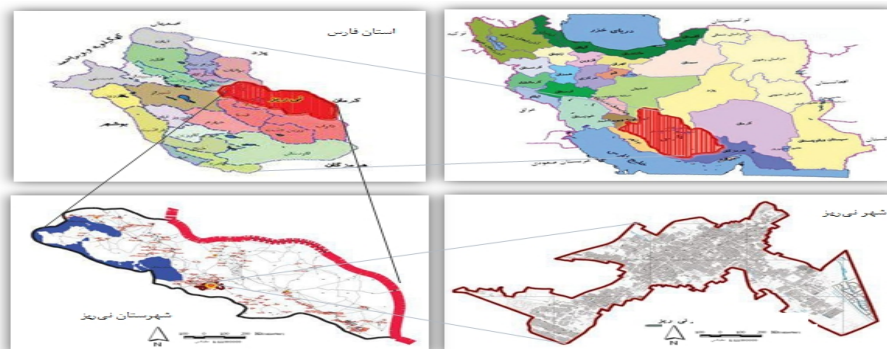
شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق (یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶)

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی و از نظر ماهیت کاربردی است. جهت گردآوری اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای و پیمایشی از قبیل (پرسش‌نامه، مشاهده، مصاحبه، فرم برداشت و آمارنامه) استفاده شده است. چون در این پژوهش دو بعد ذهنی و عینی کیفیت زندگی در نظر گرفته شده به این صورت اطلاعات بعد ذهنی کیفیت که شامل شاخص‌های (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، زیست محیطی، زندگی خانوادگی و سلامت) و مشارکت در قالب شاخص‌های (مالی، ذهنی-معنوی، فیزیکی، سیاسی، ابزاری)، از طریق پرسشنامه با استفاده از طیف لیکرت از ۱ تا ۵ (خیلی کم تا خیلی زیاد) جمع‌آوری گردیده و سپس در ادامه جهت سنجش بعد عینی که شامل (وضعیت موجود دسترسی‌ها، امکانات و خدمات، وضعیت اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی است) اطلاعات از طریق نقشه‌ها، آمارنامه‌ها، فرم برداشت میدانی جمع‌آوری شده و سپس برحسب سازه از ۱ تا ۵ (خیلی نامطلوب تا کاملاً مطلوب) امتیاز داده به حالت کمی درآورده شده است. جامعه آماری این پژوهش، کلیه خانوارهای ساکن در شهر نی‌ریز می‌باشد که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ تعداد آن‌ها ۴۹۸۵۰ نفر است. تعداد ۳۲۱ نفر از سرپرستان خانوار با استفاده از فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه محاسبه شده که توزیع پرسش‌نامه‌ها در سیزده محله بر اساس خوشه‌ای متناسب با حجم بوده است. به منظور قابلیت اعتبار روایی پرسشنامه از نظرات متخصصان و پایایی آن از محاسبه آلفای-کرونباخ (کیفیت ۰/۸۰؛ و مشارکت ۰/۸۴) تعیین شده است که با توجه به نتایج مذکور می‌توان گفت که همبستگی درونی گویه‌ها بالا و به عبارت دیگر ابزار پژوهش از پایایی خوبی برخوردار است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS از آزمون‌های واریانس چند متغیره، همبستگی بهره گرفته شده و در ادامه از نرم افزار AMOS جهت استفاده از مدل رگرسیون استفاده شده است.

قلمرو پژوهش

شهر نیریز بین ۲۹ درجه و ۱۰ دقیقه و ۳۱ ثانیه تا ۲۹ درجه و ۱۲ دقیقه و ۲۴ ثانیه عرض شمالی و بین ۵۴ درجه و ۱۷ دقیقه و ۳۹ ثانیه تا ۵۴ درجه و ۲۱ دقیقه و ۲۱ ثانیه طول شرقی و در ارتفاع ۱۶۰۵ متری از سطح دریا و در فاصله حدود ۲۳۰ کیلومتری شرق شیراز واقع شده و دارای مساحتی برابر ۱۱۴۵/۶۸ کیلومتر مربع است. طبق سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ دارای جمعیت ۴۹۸۵۰ نفر و تعداد ۱۵۳۳۸ خانوار شهری است.

نقشه ۱: موقعیت شهر نیریز در کشور و استان فارس (مأخذ: نگارنده)

یافته‌های تحقیق

الف) یافته‌های توصیفی

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از تعداد ۳۲۱ نفر پاسخ‌دهنده تعداد ۲۷۹ معادل ۸۶/۹ درصد سرپرستان خانوار را مردان و تعداد ۴۲ نفر معادل ۱۳/۱ درصد را زنان تشکیل می‌دهند، ۸۱ درصد از سرپرستان خانوار را افراد متأهل و بیشترین پاسخگویان در رده سنی ۴۱ تا ۵۰ سال قرار گرفته که ۱۱۴ نفر معادل ۳۵/۵ درصد را تشکیل می‌دهند، از نظر تحصیلات نیز دیپلم با درصد ۴۱/۷ بیشترین پاسخگویان را تشکیل می‌دهد. همچنین از نظر درآمد، بیشترین فراوانی با ۹۴ نفر معادل ۲۹/۳ درصد که پاسخگویان متوسط درآمد خود را بین هفتصد تا یک میلیون تومان ذکر کرده‌اند.

شاخص‌های مرکزی و پراکندگی شاخص‌های کیفیت زندگی و مشارکت

به‌منظور سنجش کیفیت زندگی در شهر نیریز شش شاخص اصلی و زیر معیارهایی استفاده شده است که بدین ترتیب که از شاخص اجتماعی^۱ با چهار زیر معیار (دسترسی، امکانات و خدمات، امنیت، حس تعلق)، شاخص اقتصادی^۲ با دو زیر معیار (اقتصاد و اشتغال)، کیفیت محیطی^۳، کیفیت کالبدی^۴، زندگی خانوادگی^۵ و شاخص سلامت^۶ با دو زیر

۱- (Santostet I(2007), Foo(2000), Lee(2008), Das(2008), رضوانی و همکاران(۱۳۸۷،۱۳۸۸)، خواجه

شکوهی(۱۳۹۱)، پوراحمد و همکاران و قائد رحمتی و همکاران(۱۳۹۴)

۲- آخوندی(۱۳۹۳)، پوراحمد و همکاران، قائد رحمتی و همکاران، اسماعیل‌زاده و همکاران(۱۳۹۴)، حسنی نژاد و همکاران(۱۳۹۵)

۳- Lee(2008)، خواجه شکوهی و همکاران(۱۳۹۳)، پوراحمد و همکاران، قائد رحمتی و همکاران(۱۳۹۴)

۴- کوکی(۱۳۸۸)، آخوندی و همکاران(۱۳۹۳)، پوراحمد و همکاران، قائد رحمتی و همکاران(۱۳۹۴)، حاجی نژاد و همکاران(۱۳۹۵)

۵- تو(۲۰۰۰)، اکونومیست(۲۰۰۵)، آخوندی و همکاران(۱۳۹۳)

۶- کمپل(۲۰۰۳)، اکونومیست(۲۰۰۵)، ربانی و کیان پور(۱۳۸۶)، اسماعیل‌زاده و همکاران(۱۳۹۴)

معیار (سلامت جسمی و روانی)، مورد سنجش قرار گرفته است. در جدول شماره ۳، برخی از شاخص‌های مرکزی و پراکندگی شاخص‌های کیفیت زندگی نظیر، میانگین، انحراف استاندارد، واریانس، کشیدگی، چولگی، کمینه و بیشینه از دیدگاه شهروندان نی‌ریز محاسبه شده است.

جدول ۳: آماره‌های توصیفی شاخص‌های کیفیت زندگی از دیدگاه شهروندان نی‌ریز مأخذ: یافته‌های پژوهش (۱۳۹۶)

بیشینه	کمینه	چولگی	کشیدگی	انحراف استاندارد	میانگین	شاخص‌ها	نوع شاخص
۵	۱/۵	۰/۴۵۰	۰/۷۸۳	۰/۶۰۵	۲/۹۷	اجتماعی	شاخص‌های مرکزی و پراکندگی
۵	۱	۰/۴۴۶	-۰/۱۵	۰/۹۱۱	۳/۳۶	خدمات	
۵	۱/۵	-۰/۵۱۸	۰/۱۹۷	۰/۷۶۳	۳/۰۷	دسترسی	
۵	۱	-۰/۶۴۶	-۰/۰۱۵	۰/۹۱۰۷	۳/۳۷	امنیت	
۵	۱	-۰/۰۱۸	-۰/۱۵۱	۰/۷۶۳	۲/۹۴	حس تعلق	
۴/۵	۱	-۰/۱۱۶	-۰/۴۰۳	۰/۷۱۱	۲/۵۶	اقتصادی	
۵	۱	۰/۰۷۷	-۰/۲۵۹	۰/۸۷۴	۲/۶۸	اشتغال	
۵	۱	-۰/۰۷۵	۰/۵۶۵	۰/۷۱۴	۲/۹۷	محیطی	
۴/۸۳	۱	-۰/۰۸۱	۰/۳۸۳	۰/۷۳۳	۲/۹۳	کالبدی	
۵	۱	-۰/۷۲۵	۰/۵۴۳	۰/۸۸۶	۳/۷۵	زندگی خانوادگی	
۵	۱	-۰/۳۵۳	۰/۰۳۴	۰/۷۵۸	۳/۱۶	سلامتی	
۵	۱	-۰/۵۶۱	۱/۱۱۰	۰/۷۳۳	۳/۱۸	جسمانی	
۵	۱	-۰/۱۵۹	-۰/۵۶۱	۱/۰۳۰	۳/۱۵	روانی	

مطابق با جدول شماره ۳، می‌توان دریافت که شاخص اقتصادی با میانگین (۲/۵۶) پایین‌ترین و شاخص زندگی خانوادگی با میانگین (۳/۷۵) بالاترین مقدار رضایتمندی از کیفیت زندگی را داشته است. علاوه بر این، بررسی میزان کشیدگی به دست آمده در هر یک از شاخص‌ها بیانگر توزیع شاخص‌ها به صورت نرمال است.

شاخص‌های مرکزی و پراکندگی شاخص‌های مشارکت

به منظور سنجش میزان مشارکت شهروندان از پنج شاخص اصلی^۱ استفاده شده است که شامل مشارکت مالی، مشارکت ذهنی-معنوی، مشارکت فیزیکی، مشارکت سیاسی و مشارکت ابزاری می‌باشد. در جدول شماره ۴، برخی از شاخص‌های مرکزی و پراکندگی مشارکت نظیر، میانگین، انحراف استاندارد، واریانس، کشیدگی، چولگی، کمینه و بیشینه از دیدگاه شهروندان نی‌ریز محاسبه شده است.

۱- منبع شاخص‌های به کار رفته: علیزاده و همکاران (۱۳۹۳)

جدول ۴: آماره‌های توصیفی مشارکت از دیدگاه شهروندان نی‌ریز

متغیر	شاخص‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	کشیدگی	چولگی	کمینه	بیشینه
مشارکت شهروندان	مالی	۲/۵۲	۰/۷۲۶	۰/۱۳۷	۰/۰۰۵	۱	۴/۷۱
	ذهنی	۲/۳۸	۰/۷۷۴	۰/۴۴۶	۰/۵۶۲	۱	۵
	فیزیکی	۲/۵۹	۰/۷۹۱	-۰/۵۵۴	-۰/۰۲۳	۱	۴/۷۵
	سیاسی	۳/۰۶	۰/۹۹۸	-۰/۴۹۳	-۰/۵۵۳	۱	۵
	ابزاری	۲/۴۴	۰/۸۸۸	-۰/۲۶۰	-۰/۲۱۹	۱	۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش (۱۳۹۶)

مطابق با جدول شماره ۴، می‌توان دریافت که مشارکت ذهنی - معنوی با میانگین (۲/۳۸) پایین‌ترین و مشارکت سیاسی (۳/۰۶) با میانگین بالاترین مقدار را داشته است. علاوه بر این، بررسی میزان کشیدگی به‌دست‌آمده در هر یک از شاخص‌ها بیانگر توزیع شاخص‌ها به‌صورت نرمال می‌باشد.

ب) یافته‌های استنباطی

مقایسه ابعاد کیفیت زندگی (عینی و ذهنی)

بر اساس جدول شماره ۵، نتیجه آزمون تحلیل واریانس چند متغیره، جهت مقایسه ابعاد عینی و ذهنی در چهار شاخص اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، زیست‌محیطی، حاکی از آن است که میانگین بعد عینی در شاخص اجتماعی با میانگین (۳/۳۹) بالاتر از میانگین بعد ذهنی (۲/۹۶) می‌باشد که با توجه به مقدار f به‌دست‌آمده (۶/۴۱۷) تفاوت معناداری بین بعد عینی و ذهنی وجود دارد. در شاخص اقتصادی میانگین بعد عینی (۳/۶۶) بالاتر از میانگین بعد ذهنی (۲/۵۶) می‌باشد که با توجه به مقدار f به‌دست‌آمده (۳۰/۲۸) تفاوت معناداری بین بعد عینی و ذهنی وجود دارد. همچنین در شاخص کالبدی بعد عینی با میانگین (۳/۷۶) نسبت به بعد ذهنی با میانگین (۲/۹۳) با توجه به مقدار f به‌دست‌آمده (۱۶/۵۷) در این شاخص هم تفاوت معناداری را نشان می‌دهد، اما در شاخص زیست‌محیطی نتایج سنجش بعد ذهنی این شاخص با میانگین (۲/۹۷) و بعد عینی شهروندان با میانگین (۳/۳۳) با توجه به مقدار f به‌دست‌آمده (۳/۳۶۱) در درجه آزادی (۱ و ۳۳۱) تفاوت معناداری بین بعد عینی و ذهنی وجود ندارد.

جدول ۵: نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره مقایسه ابعاد کیفیت زندگی عینی و ذهنی (مأخذ: یافته‌های پژوهش (۱۳۹۶))

متغیر	بعد ذهنی		بعد عینی		درجه آزادی	مقدار f	سطح معناداری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار			
اجتماعی	۲/۹۶	۰/۶۰۵	۳/۳۹	۰/۳۶۴۸	۱ و ۳۳۱	۶/۴۱۷	۰/۰۱۲
اقتصادی	۲/۵۶	۰/۷۱۰	۳/۶۵	۰/۷۰۷۷۱	۱ و ۳۳۱	۳۰/۲۸۱	۰/۰۰۰
کالبدی	۲/۹۳	۰/۸۳۳	۳/۷۶	۰/۵۹۰۳۹	۱ و ۳۳۱	۱۶/۵۷۳	۰/۰۰۰
محیطی	۲/۹۷	۰/۷۴۴	۳/۳۳	۰/۲۹۸	۱ و ۳۳۱	۳/۳۶۱	۰/۶۸۰

بررسی رابطه کیفیت زندگی با مشارکت شهروندان در امور شهری در شهر نیریز

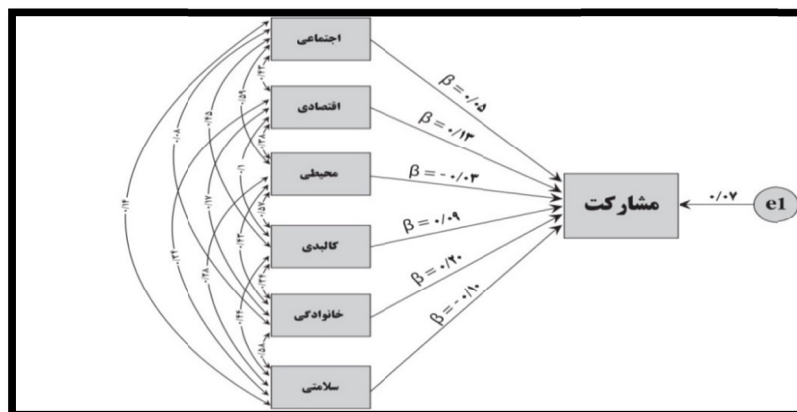
برای آزمون رابطه بین کیفیت زندگی با مشارکت شهروندان با توجه به نوع متغیر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. بر اساس داده‌های جدول شماره ۶، با توجه به این که مقدار sig یا سطح معنی‌داری در رابطه کیفیت زندگی با مشارکت شهروندان در امور شهری، کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین بین دو متغیر کیفیت زندگی با مشارکت شهروندان در امور شهری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ یعنی هرچه کیفیت زندگی بیشتر باشد، مشارکت شهروندان در امور شهری نیز بیشتر است. بنابراین، با توجه به اهمیت کیفیت محیط و زندگی که این امر خود بر مشارکت در امور شهری تأثیر داشته است و آن را تحت شعاع قرار می‌دهد.

جدول ۶: ضریب همبستگی بین کیفیت زندگی با مشارکت شهروندان در امور شهری (مأخذ: یافته‌های پژوهش (۱۳۹۶))

متغیر	مقدار پیرسون	سطح معناداری
کیفیت زندگی - مشارکت شهروندان در امور شهری	۰/۱۹	۰/۰۰۱

قدرت ابعاد کیفیت زندگی در پیش‌بینی کننده مشارکت از دیدگاه شهروندان

در این قسمت به بررسی قدرت ابعاد کیفیت زندگی در پیش‌بینی مشارکت با استفاده از مدل رگرسیون پرداخته شده است. بدین منظور ابعاد کیفیت به‌عنوان متغیر پیش‌بین و مشارکت به‌عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است. مطابق با نمودار شماره (۱)، می‌توان گفت که از میان ابعاد کیفیت زندگی، شاخص اجتماعی ($\beta=0/5$ و $p < 0/05$)، اقتصادی ($\beta=0/13$ و $p < 0/05$) و زیست‌محیطی ($\beta=0/03$ و $p < 0/05$) کالبدی ($\beta=0/09$ و $p < 0/05$)، خانوادگی ($\beta=0/20$ و $p < 0/05$) و سلامت ($\beta=-0/10$ و $p < 0/05$) در مشارکت تأثیر دارند و مشارکت از طریق ابعاد کیفیت پیش‌بینی می‌شود و به‌این ترتیب که مجموعه ابعاد کیفیت ۰/۷٪ واریانس مشارکت را پیش‌بینی می‌کنند. در نتیجه می‌توان گفت کیفیت زندگی پیش‌بینی کننده مثبت و معنادار مشارکت می‌باشد.

نمودار ۱: تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در پیش‌بینی مشارکت (مأخذ: یافته‌های پژوهش (۱۳۹۶))

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

امروزه کیفیت زندگی شهری یکی از کلیدی‌ترین مفاهیم برنامه‌ریزی شهری است بر این اساس برنامه‌ریزان در تلاش برای نمایش سطوح کیفیت زندگی در سطوح مختلف جغرافیایی و سنجش آن بهتر است، در دو بعد ذهنی و عینی به صورت توأمان انجام گیرد، نتایج به دست آمده از پژوهش در این منطقه به این شرح است:

نتایج حاصل از سنجش رضایتمندی از کیفیت زندگی نشان داده که میزان رضایت از شش بعد کیفیت زندگی به ترتیب اولویت رضایتمندی از زندگی خانوادگی با میانگین (۳/۷۵) با بالاترین میانگین، سلامت (۳/۱۶)، اجتماعی (۲/۹۷)، زیست‌محیطی (۲/۹۷)، کیفیت کالبدی (۲/۹۳)، اقتصادی (۲/۵۶) با پایین‌ترین میزان رضایتمندی وجود دارد. همچنین در زمینه مشارکت نتایج پژوهش بیانگر این است که به ترتیب، بالاترین میزان مشارکت مربوط به مشارکت سیاسی با میانگین (۳/۰۶) است، در ادامه به ترتیب مشارکت فیزیکی با میانگین (۲/۵۹)، مالی (۲/۵۲)، مشارکت ابزاری (۲/۴۴) و مشارکت ذهنی - معنوی با میانگین (۲/۳۸) پایین‌ترین میانگین است که پایین بود این مشارکت ناشی از عدم آشنایی شهروندان با طرح‌ها و برنامه‌های شهری و عدم استفاده از نظرات آن‌ها در برنامه‌های شهری دانست.

جهت مقایسه ابعاد کیفیت زندگی (عینی و ذهنی) از آزمون رگرسیون چند متغیره استفاده شده که نتایج این بررسی نشان می‌دهد که در سه شاخص (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی) در دو بعد ذهنی و عینی تفاوت معناداری بین وجود دارد، اما در شاخص زیست‌محیطی (بعد ذهنی و عینی) تفاوت معناداری وجود ندارد. بر این اساس می‌توان گفت سطح رضایتمندی شهروندان نسبت به ابعاد مختلف زندگی خود نسبت به واقعیت‌های موجود سطح پایین‌تری را نشان می‌دهد، لازم به ذکر است از آنجاکه کیفیت زندگی از زمان و مکان جغرافیایی و نظام ارزشی جامعه متأثر می‌شود و به احساس رضایت فرد از شرایط زندگی اطلاق می‌شود، چه بسا افرادی با امکانات مالی مناسب، در ذهن خود هیچ احساس رضایتی از زندگی خویش نداشته باشند و یا برعکس افرادی با سطح پایینی از استانداردهای زندگی، به عللی متفاوت از زندگی خویش اظهار رضایت نسبی و یا حتی کامل داشته باشند. در ادامه نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داده که بین کیفیت زندگی با مشارکت شهروندان در امور شهری در شهر نی‌ریز رابطه‌ای معناداری وجود دارد. بنابراین، با توجه به که این امر خود بر رفتار اجتماعی شهروندان، بخصوص بر مشارکت در امور شهری تأثیر داشته است و آن را تحت شعاع قرار می‌دهد، لزوم ارتقاء کیفیت محیط زندگی در شهر احساس می‌شود. در نهایت چون از اهداف این پژوهش سنجش میزان تأثیرات ابعاد کیفیت زندگی در میزان مشارکت و سنجش میزان قدرت این ابعاد در پیش‌بینی مشارکت است با استفاده از نرم‌افزار AMOS، مدل رگرسیون نشان داده که به ترتیب شاخص خانوادگی ($\beta=0/20$)، شاخص اقتصادی ($\beta=0/13$)، شاخص اجتماعی ($\beta=0/5$)، کالبدی ($\beta=0/09$)، شاخص سلامت ($\beta=-0/10$) و زیست‌محیطی ($\beta=0/03$)، در مشارکت تأثیر دارند و مجموعه ابعاد کیفیت زندگی ۷٪ از واریانس مشارکت را پیش‌بینی می‌کنند؛ بنابراین ارتقای کیفیت زندگی شهری و رفع مسائل و مشکلات و توزیع عادلانه امکانات در شهر مورد مطالعه، نیازمند اقدامات مؤثر و برنامه‌ریزی هدفمند و متناسب با نیازهای شهروندان است که در مجموع به این شرح است:

- جهت‌گیری به سمت برنامه‌های توسعه و تحول از طریق احداث صنایع تبدیلی مرتبط به کشاورزی با توجه به غالب بودن شغل کشاورزی جهت ایجاد فرصت‌های اشتغال و بالا بردن سطح درآمدها
- توزیع بهینه‌ی کاربری‌های مختلف شهری در سطح شهر؛ از طریق احداث پایگاه بهداشتی در سطح محلات
- ایجاد امکانات اوقات فراغت از طریق افزایش سرانه‌های فضای سبز و عمومی از طریق احداث پارک‌های محله‌ای و همچنین تجهیز پارک‌های موجود در سطح شهر

- افزایش سلامت محیطی شهر از طریق احداث شبکه جمع‌آوری فاضلاب و تعریض کانال‌های هدایت آب خیابان‌ها، جوی‌ها و معابر با توجه به ظرفیت و کیفیت لازم
- انجام اقدامات هویت‌ساز در سطح شهر و محلات، جهت افزایش حس تعلق افراد به محل سکونت خود جهت جلوگیری از مهاجرت به مرکز استان
- فراهم کردن سازوکارهایی به منظور مشارکت هر چه بیشتر شهروندان در برنامه‌های شهری از طریق طراحی سایت‌های نظرخواهی و برقراری روابط الکترونیکی جهت سنجش و پایش نظرات شهروندان قبل و بعد از هر برنامه و طرح مهم شهری
- آشنا نمودن شهروندان با مفهوم، حقوق، وظایف و مسئولیت‌های آن‌ها در جامعه، ایجاد شوراهای محلی در محلات و تشویق مردم برای عضویت در این شوراهای و افزایش میزان آگاهی آنان و اطلاع‌رسانی در زمینه شیوه‌های مشارکت در امور شهری

منابع

۱. آخوندی، عباس، (۱۳۸۹)، شناخت کیفیت زندگی در تهران، مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهر تهران، تهران.
۲. اسماعیل‌زاده، حسن، صالحی، شمس‌ی و یعقوب اسماعیل‌زاده، (۱۳۹۴)، "تحلیل کیفیت زندگی با مشارکت و رابطه آن با مشارکت شهروندان در امور شهری موردشناسی شهر نigde،" جغرافیا آمایش شهری- منطقه‌ای، دوره پنجم، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۲۴۶-۲۲۷.
۳. ایمانی جاجرودی، حسین، بیگدلی، مهرناز و مهناز سیمین‌حناچی، (۱۳۸۳)، "مدیریت شهری پایدار، بررسی تجارب مشارکتی شهرداری‌ها و شورای اسلامی شهرهای ایران،" انتشارات سازمان شهرداری‌ها، چاپ دوم، تهران
۴. باسزا، مهدی، عاقلی کهنه شهری، لطفعلی و ارشک مسائلی، (۱۳۸۹)، "رتبه‌بندی شاخص کیفیت زندگی در استان‌های کشور،" فصلنامه پژوهشی علوم اجتماعی، سال نهم، شماره ۳۷، صص ۱۱۲-۹۵.
۵. پوراحمد، احمد و جواد زارعی، (۱۳۹۴)، "سنجش کیفیت زندگی در قلمرو بافت فرسوده شهری مطالعه موردی: منطقه ۹ شهر تهران"، نشریه پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال ششم، شماره ۲۱، صص ۱۸-۱.
۶. حاجی نژاد علی، قادری، جعفر و عزت اله قاسمی قاسموند، (۱۳۹۵)، "تحلیل و ارزیابی نابرابری‌های کیفیت زندگی در محلات شهری (نمونه موردی: شهر فارس)،" برنامه ریزی منطقه‌ای، دوره ششم، سال ششم، شماره ۲۱، صص ۱۷۵-۱۶۷.
۷. حسنی نژاد، آسیه، مسیبه، سمانه و اردلان حسنی نژاد، (۱۳۹۵)، "ارزیابی و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در محلات شهری (مطالعه موردی: حاجی آباد فارس)"، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، سال چهاردهم، شماره ۱، صص ۱۸۴-۱۶۵.
۸. حسینی، سید هادی و خدیجه باقریان، (۱۳۹۳)، "تحلیلی بر مؤلفه‌های سازنده کیفیت زندگی در شهر نوشهر".
۹. فصل نامه آمایش محیط، شماره ۲۷، صص ۷۸-۵۶.
۱۰. خادم‌الحسینی، احمد، منصوریان، حسین و محمدحسین ستاری، (۱۳۸۹)، "سنجش کیفیت ذهنی زندگی در نواحی شهری مطالعه موردی: شهر نورآباد، استان لرستان"، دوره یکم، سال یکم، شماره ۳، صص ۶۰-۴۵.
۱۱. خواجه شاهکوهی، علیرضا، حسینی، سید محمدحسن و رمضان طوسی، (۱۳۹۳)، "ارزیابی و سنجش کیفیت زندگی و تأثیر آن بر مشارکت شهروندان در امور شهری (موردشناسی: شهر مینودشت)"، دوره چهارم، سال چهارم، شماره ۱۰، صص ۸۶-۷۳.
۱۲. ربانی، علی و مسعود کیان پور، (۱۳۸۶)، "مدل پیشنهادی برای کیفیت زندگی (مطالعه موردی شهر اصفهان)"، مجله دانشگاه ادبیات و علوم انسانی، سال پانزدهم، شماره ۵۹-۵۸، صص ۱۰۸-۶۸.
۱۳. رضوانی، محمدرضا، متکان، علی‌اکبر، منصوریان، حسین و محمدحسین ستاری، (۱۳۸۸)، "توسعه و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی نورآباد استان لرستان)"، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، دوره سال اول، شماره ۲، صص ۱۱۰-۸۷.
۱۴. رضوانی، محمدرضا و حسین منصوریان، (۱۳۸۷)، "سنجش کیفیت زندگی بررسی مفاهیم مدل‌ها شاخص‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی"، فصلنامه روستا و موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی توسعه، دوره سال یازدهم، شماره سوم، صص ۲۶-۱.
۱۵. شوربایی، حسین، (۱۳۸۶)، ارزیابی الگوهای مشارکت شهروندان تهرانی در طرحهای توسعه شهری و ارائه الگوی بهینه (مورد، کوی ۱۳ آبان) پایان نامه کارشناسی ارشد، جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس.

۱۶. طوسی، محمدعلی، (۱۳۷۰)، مشارکت در مدیریت و حاکمیت، مرکز آموزشی مدیریت دولتی، تهران.
۱۷. علوی تبار، علیرضا، (۱۳۷۹)، بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها (تجارب جهانی و ایران)، جلد اول و دوم، سازمان شهرداری‌های کشور، تهران.
۱۸. علیزاده، کتایون، رضوی نژاد، مرتضی و مینا زاد فر، (۱۳۹۲)، "بررسی نقش و مشارکت مردم در اداره امور شهری (نمونه موردی منطقه ۱۰ شهرداری مشهد)"، فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری، سال اول، شماره ۱، صص ۶۱-۷۸.
۱۹. غفاری، غلامرضا، کریمی، علیرضا و حمزه نوذری، (۱۳۹۱)، "روند مطالعه کیفیت زندگی در ایران"، دوره اول، سال اول، شماره ۳، صفحه ۱۳۴-۱۰۷.
۲۰. قالیباف، محمدباقر، روستایی، مجتبی، رمضان زاده لسبویی، مهدی و محمدرضا طاهری، (۱۳۹۰)، "کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: محله یافت‌آباد)"، دوره جدید، سال نهم، شماره ۳۱، صص ۵۳-۳۳.
۲۱. قائد رحمتی، صفر و صدیقه جمشیدی (۱۳۹۴)، "ارزیابی رابطه بین شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی در روستاهای ادغام‌شده در شهر مطالعه موردی: محله‌های خیرآباد و عیش‌آباد شهر یزد"، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره چهل و هفتم، شماره ۱، صص ۸۰-۶۳.
۲۲. کوکی افشین، (۱۳۸۴)، برنامه ریزی به منظور ارتقا کیفیت زندگی شهری در مرکز شهر (مطالعه موردی پهنه مرکزی شهر خرم‌آباد)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
۲۳. موسوی، میرنجف و علی باقری کشکولی (۱۳۹۱)، "ارزیابی توزیع فضایی کیفیت زندگی در محلات شهر سردشت"، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، دوره سال سوم، شماره ۹، صص ۹۷-۱۱۸.
۲۴. مهدیزاده، جواد، (۱۳۸۵)، "برنامه ریزی راهبردی توسعه شهری، تجربیات اخیر جهانی و جایگاه آن در ایران"، معاونت معماری و شهرسازی، وزارت مسکن و شهرسازی، تهران.
۲۵. میر موسوی، سید علی، (۱۳۷۵)، مبانی و فرهنگ سیاسی مشارکتی، نقد و نظر، سال دوم، شماره ۳ و ۴.
26. Amérigo, M. Aragonés, J. I., De Frutos, B., Sevillano, V., & Cortés, B. (2007). Underlying dimensions of ecocentric and anthropocentric environmental beliefs. *The spanish journal of psychology*, 1, (1), 97.
27. Andrews, J. Clinton. (2001), *Analyzing Quality –of- place, Environment and planning B: planning and Design*, vol.28.
28. Das, D. (2008). *Urban Quality of Life: A case study of Guwahati, Social Indicators Research*, 88. Morais, Paulo, Ana S. Camanho, (2011).
29. Epley, R., Donald and Menon, Mohan. 2008, *A Method of Assembling Cross-sectional Indicators into a Community Quality of Life, Social Indicators Research*, NO. 88.
30. Foo, T.S., 2000, *Subjective assessment of urban quality of life in Singapore (1997-1998)*, *Habitat International*, 24(1).
31. Glebovaa, I. & Khabibrahmanovab, R. (2014). *Life quality evaluation in the million-plus population cities of Russia: Results of empirical research. Procedia Economics and Finance*, 14, 236 - 242.
32. Lee, Y. J. (2008), *Subjective quality of life measurement in Taipei. Building and Environment*, 43(7), 1205-1215.

33. Marans R W. Quality of urban life & environmental sustainability studies: Future linkage opportunities. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2015; 45(1): 47-52.
34. Morais, P. & Camanho, A. S.(2011). Evaluation of performance of European cities with the aim to promote quality of life improvements. *Omega*, 39(4), 398-4.
35. Nillson, j(2006), social capital and qualift of life in the old age ,*journal of aging and health*, vol no3.
36. Noll, H. H.(2002). Towards a European system of social indicators: Theoretical framework and system architecture. *Social Indicators Research*, 58(1-3), 47.
37. philips,D(2006)·qualify of life concept·policy and practice London·routledge.
38. Rahnamaei, M.R.(2010), Analysis of quality of life in distressed areas of Myandoab . *Urban management journal*. No. 28:223-240.
39. Rapley, M.(2003). *Quality of life research: A critical introduction*. Sage.30.
40. Santos, L. and Martins, I.(2007). Monitoring Urban Quality of Life The porto Experience, *Social Indicators Research*, No. 80.
41. Schyns, p., & Boelhouwer, J.(2004). The state of the city Amsterdam Monitor: Measuring Quality of Life in Amsterdam. In *community Quality – of-Life indicators*.(pp.133-152). Springer Netherlands.